

Samenhang, rust en ruimte

Een interview met landschapsarchitect Michael van Gessel

Michael van Gessel is een zelfstandig landschapsarchitect in Amsterdam. Zijn woning en tevens werkruimte zijn gevestigd in een prachtig oud grachtenpand in hartje centrum van de stad. Terwijl het drukke en bruisende leven van de stad zich buiten afspeelt, straalt het interieur van Van Gessel's werkkamer, net als veel van zijn ontwerpen, een grote mate aan rust en strakheid uit. TOPOS is afgereist naar Amsterdam en sprak met van Michael van Gessel over zijn bijzondere manier van werken, compromissen, zijn studie in Wageningen en de ontwikkeling die hij in de afgelopen jaren heeft doorgemaakt.

Sanne Broekhof
Master student Ruimtelijke Planning
Sanne.Broekhof@wur.nl

Ricky van Lingen
Master student Landschapsarchitectuur
Ricky.vanLingen@wur.nl

Michael van Gessel heeft gestudeerd in Wageningen, maar begon niet als vanzelfsprekend met Landschapsarchitectuur. Er heerste daar willekeur, zo kreeg hij te horen. 'De ene keer vinden ze het goed, de andere keer helemaal niks'. Van Gessel was naar eigen zeggen niet zo zeker over zijn eigen kunnen en creativiteit. 'Ik wilde eerst graag architectuur studeren, maar dacht "dan kan ik een huis bouwen en daarna ben ik opgebrand"'. Ik had nooit bedacht dat achter iedere vraag een ander antwoord schuil gaat?'

Dus werd het in eerste instantie Tropische plantenteelt in Wageningen. Een interesse voor (beeldende) kunst bleef echter aanwezig. Ook de interesse voor landschapsarchitectuur bleef bestaan. 'Toen ik al kandidaat plantenziektkundige was dacht ik, "laat ik het nu toch maar eens proberen" en zo is het gebeurd. Ik ben er nooit meer weg gegaan'. Achteraf gezien bleek een studie landschapsarchitectuur dan ook helemaal geen gekke keuze 'Ik heb er altijd al wel gevoel voor gehad; het tekenen, plattegronden maken, mijn ouders tuin ontwerpen. Maar ik dacht nooit dat het bijzonder was.. Daarnaast ben ik niet in een milieu opgevoed met heel veel kunst?'

Op de vraag in hoeverre zijn huidige kennis als landschapsarchitect afkomstig is uit zijn studietijd noemt hij zijn afstudeerbegeleider Hans Warnau als een van zijn grootste leermeesters. 'Met hem heb ik samen gewerkt voor mijn afstuderen. Hij heeft me echt het vak geleerd; terughoudendheid, discipline in het ontwerpen, vanuit een concept denken en daar steeds naar terugkeren. Je moet echt samen met iemand ontwerpen om het vak te leren?'

Michael heeft tijdens dit afstudeervak aan kasteel Groeneveld gewerkt. Wanneer we hem vragen om hier meer over te vertellen, zegt hij dat hij de opdracht per toeval tegen kwam. 'Ach, het leek me wel interessant, ik heb helemaal niet gedacht aan de historie ofzo, Staats-

bosbeheer wilde een renovatieplan, het klonk wel leuk en ik moest een ontwerp hebben. Allemaal toeval. Ik had geen bepaalde specialisatie, dat was in die tijd nog veel minder aan de orde. Ik wilde gewoon een ontwerp maken'. Van Gessels plan voor kasteel Groeneveld is uiteindelijk ook uitgevoerd, maar hij heeft nooit de behoefte gehad om zich verder te specialiseren in buitenplaatsen. 'Vandaag de dag word ik helemaal gek van de aanvragen. Er is nu heel veel geld beschikbaar, subsidieregelingen. Er werd heel weinig in het landschap geïnvesteerd in de jaren '90, nu is dat veel meer het geval. Vanaf 1998 begon de aandacht voor de buitenplaatsen en begonnen de aanvragen binnen te stromen?'

Voordat Michael van Gessel een eigen bureau begon heeft hij eerst 2 jaar, tot '96, bij Bureau Zandvoort en daarna 18 jaar bij Bureau B+B gewerkt. Vooral het stedenbouwkundige vak heeft hij toen goed kunnen leren. Zeven jaar lang was hij directeur van B+B. 'Dat was heel erg leuk en moeilijk loslaten, maar toch ben ik niet doorgegaan. Ik wilde weer meer ontwerpen. Aan het eind was ik heel veel aan het managen en projecten aan het coachen. Ik wilde gewoon tekenen?'. Het is een bewuste keuze om alleen te werken. Meer ontwerpers in dienst ziet hij niet zitten 'dan had ik net zo goed bij B&B kunnen blijven?'. Wel heeft hij een team dat hem helpt met zaken als documentatie, email, beeldmateriaal en het uitwerken van tekeningen en bestekken. Een andere bewuste keuze is zichzelf niet verder te specialiseren. 'Als ik teveel opdrachten van iets heb, dan doe ik het niet meer. Ik ben niet bang dat ik te breed ga, landschapsarchitectuur is al een specialisatie in zichzelf?'. 'De ontwerpprincipes die ik voor de verschillende vraagstukken gebruik zijn wel vaak gelijk: terughoudendheid, heel weinig ingrijpen, fascinerend om zo weinig mogelijk te doen, de invloed van de tijd de ruimte geven, proces denkend, sober en ruimtelijk'. Een decoratieve kunst is landschapsarchitectuur volgens

Van Gessel in ieder geval niet. ‘Ik ga voor ruimtelijkheid, vind het een groot compliment als iemand zegt; “ik merk helemaal niets, wat is hier nu eigenlijk gebeurd?”’, terwijl er 200 bomen uit zijn gegaan, het paden systeem vernieuwd is, maar het niet opvalt doordat het er zo vanzelf sprekend uitziet.’

Een goede materiaal keuze is voor Van Gessel erg belangrijk ‘mooie materialen, subtiliteiten, goede detaillering, niet te opzichtig. Ik heb een hekel aan design’.

Het budget blijkt vaak een probleem tijdens de uitvoering van een ontwerp ‘Het is soms heel simpel, maar hartstikke duur. Een project dat ik nu doe in Dordrecht bijvoorbeeld. Een natuurstenen plaat van 1,5 meter breed suggereert de breuklijn tussen twee elementen. Een heel simpel idee, heel mooi uitgevoerd, maar krankzinnig duur. Je kunt weinig geld uitgeven aan veel bombarie of veel geld uitgeven aan stilte’.

Een andere illustratie die Van Gessel noemt is Tilburg in de jaren '80/'90. ‘Er kwam toen een wethouder naar me toe met de vraag een park te ontwerpen. Zij waren net in Barcelona geweest en wilde zo'n soort park. Het budget was slechts 10 gulden per vierkante meter. Ik zei: “Ik wil best voor jou een voetbalveld ontwerpen, dan ga ik dat heel mooi maken.” Ik kan best op basis van zo'n budget ontwerpen, het is ook heel legitiem om weinig geld te hebben, maar dan krijg je geen Barcelona-park en dat wilde de wethouder niet. “Nou, dan heb ik tien keer zoveel nodig.” Vervolgens heb ik een boekje voor hem gemaakt met een uitleg van verschillende parken en hoeveel het kost. Kwam hij anderhalf jaar later terug; “ik ben halverwege met het geld, wil je al beginnen?” Uiteindelijk zijn het geld en het park er gekomen’.

Maakt hij wel eens compromissen? ‘Ik voel het nooit als een compromis, dat klinkt zo politiek. Ik maak een concept. Een plek heeft een bepaalde identiteit, kracht. Dan stel je jezelf iets voor, en dat kan duur of goedkoop zijn. Vaak,

vooral met parken, willen mensen er heel veel functies in; een kinderboerderij, een rosarium, speeltuin etc. Ik probeer ze eerst te overtuigen dat het programma vrij moet zijn. Ik heb dan een idee en dat probeer ik te verkopen. Niet alles vol leggen met functies, maar deze te incorporeren in het ontwerp, zodat het een geheel wordt’.

‘Het moment dat er aan je ontwerp geknabbeld wordt begint al vanaf het ontwerp zelf. Je legt een beeld neer en dan begint het proces. Dat proces kan ik sturen, in het ontwerp en in de uitvoering ook nog wel, maar uiteindelijk moet het zichzelf sturen. Een jaar na

uitvoering komt dan de frietkraam. Als het goed is vragen ze het, maar meestal vragen ze het niet. Het ontwerp moet zo krachtig zijn dat het dat aankan’.

Van Gessel is dan ook meer van het aanleiden tot gebruik, in plaats van het vastleggen van gebruik. ‘Als je een bank neerzet is die 98% van de tijd leeg. Als je een muurtje maakt is die nooit leeg. Dan ligt er een muurtje waar je op kunt zitten, skeeleren of picknicken, het kan allemaal’.

‘Nederland is heel erg verkokerd, allemaal mensen die denken te weten hoe het moet’ vertelt Michael verder. ‘Bij een

Michael van Gessel.

ziekenhuis in Groningen wilde ik het pad helemaal van asfalt maken. Net zo duur als beton tegels, veel kwalitatiever, mooier en bovendien een natuurproduct, je kunt er vormen in maken en het is heel fijn voor rolstoelen etc. Maar Nederland is allergisch voor asfalt dus heb ik eerst heel erg mijn best moeten doen om het te verkopen. Niets heerlijker dan over asfalt rijden.

Daarna wilde ik met thermoplast op het asfalt kalken: invalides, parkeren, daar, een pijl, u bent al halverwege (het is een heel end lopen namelijk), maar dan komt er een verkeersdeskundige die dan zegt; "maar als er geen paal met bord bij staat kunnen we het niet beboeten." ja, dan denk ik hup paal met bord erbij, Nederland je krijgt gewoon wat je verdient. Klaar, als je een truttige samenleving wilt, dan krijg je die. Dat is het leven wat bezit neemt van mijn ontwerp. Maar in mijn hoofd staat wel mijn ontwerp. Het zijn geen echte compromissen, ik vecht heel lang tegen wat ik niet goed vind in het geheel, maar als het geen zin heeft dan laat ik het zo. Ik weet heel goed of een strijd zin heeft of niet'.

Is er zoiets als het 'maakbare landschap'? 'De samenleving vind ik niet maakbaar. De processen gaan hun gang; de commercie, de klimaatveranderingen, de natuur etc. Het enige is dat je ze herkent en je ze kan sturen. Zien hoe je ze kan accommoderen, het proces kan sturen. Land van zee maken zoals we met het Nederlandse landschap hebben gedaan, daar ben ik heel erg voor, net als bijvoorbeeld een eiland voor de kust. Daar ben ik ook heel erg voor. Ik zou niet weten waarom we dat niet zouden doen. Een lekker groot eiland voor de kust maken en dat dan vol zetten met windmolens, of bijvoorbeeld ruimte bieden aan de HSL. Daar ben ik wel voorstander van. Er zijn heel veel processen; Nederland groeit dicht met groen, niet met snelwegen en bebouwing, dat ook, maar vooral met heel veel groen. Het wordt heel benauwend door al het groen, ruimte is veel moeilijker te behouden. Daarvoor moet je denken in processen. In hoeverre ik ruimte kan maken weet ik niet, maar ik probeer er wel rekening mee te houden en het te stimuleren. Bijvoorbeeld bij de Hollandse waterlinie,

dat zijn inundatievelden, per definitie grote polders. Het gras moest onder water kunnen lopen. We hebben ook een waterbergingsprobleem, dan zeg ik laten we die dan daar voor gebruiken. Ik probeer werk met werk te maken, ook op planologisch niveau. Ik zal niet snel de publieke opinie proberen te sturen, de barricades op gaan, zoals Adriaan Geuze doet. Ik draag het liever uit in mijn werk. Ik zie altijd op tegen lezingen. Ik vind het zwaar en het kost me veel energie. Als ik iets moois ontwerp dan geeft dat me juist energie, dan moet ik dat toch doen.'

Toch komt het nog voor dat Van Gessel's advies niet wordt opgevolgd. 'Temand vraagt je om advies en betaalt je daarvoor, dan geef ik het, als je het dan niet opvolgt dan vind ik dat heel dom. Of ik heb een slecht advies gegeven, maar ik geloof in mijn eigen adviezen. Ik begin dan in ieder geval een discussie, waarom het dan anders zou moeten. Een laan vernieuwen moest bijvoorbeeld zonder bomen te kappen, aldus een Groen Links wethouder. Zo'n laan opknappen kan niet zonder te kappen en te vernieuwen maar dan zeggen ze, "ja maar, dat is toch prachtig al die grote bomen". Maar die laan is tweehonderd jaar geleden geplant en toen was die ook niet prachtig. Om een appelboom goed vrucht te laten dragen moet je er af en toe een tak uitsnoeien. Om een park te vernieuwen moet je af en toe een boom kappen. Dat doe je ook voor de volgende generatie. Laten we nu al beginnen met het vernieuwen voor de volgende 200 jaar. Dat betekent in dit project 100 meter per vijf jaar.

'Ik probeer inzicht te krijgen in de geschiedenis, maar ga niet terug naar het oorspronkelijke; er zijn vaak wel tien oorspronkelijke situaties. Hoe het er nu uitziet is vaak een vorm van de laatste fase, opgebouwd uit vage ingrepen van de lagen daarvoor. Ik probeer dan te begrijpen waarom het is zoals het is, wat vaak lastig is.

Het is net een orkest. De hele partituur uitpluizen, en dan is er natuurlijk ook nog de interpretatie van de dirigent. De violen er iets boven uit tillen, de fluiten laten dansen en de bassen wat dempen. Zo probeer ik het tot een geheel te componeren: herinterpretatie.

Vaak gebruik ik vooral de laatste fase, sommige dingen haal ik terug om de ruimtelijke compositie of de rijkdom te herstellen, maar sommige dingen ook niet, soms voeg ik iets nieuws toe, iets wat er nog helemaal niet was. Omdat het voor het evenwicht nodig is. Of omdat ik vind dat iets van Zocher of iemand anders niet gelukt is. Het is een nieuwe situatie. Ik doe het op mijn manier; ik speel met de geschiedenis en de vraag van nu, binnen het raamwerk wat wordt aangeboden en door zo min mogelijk ingrepen te doen. Zoals Petzold zei: "De penseel van de landschapsarchitect is de bijl, de hakbijl". Dus ik hak meer dan dat ik plant'.

'De natuur is er om het te verrijken', gaat Michael verder. 'Betonsteen waar korstmos op is gegroeid, is bijvoorbeeld veel mooier, dan een kale betonsteen. De mens heeft de steen helemaal recht gemaakt en de natuur legt er weer een patroon over heen, die rijkdom moet je toelaten'.

In zijn ontwerpen houdt Van Gessel hier dan ook rekening mee. 'Bij een gebouw van een bank laat ik over een hoge wand van natuursteen water sijpelen, daar gaat van alles opgroeien, mossen, varens, dus ik geef de natuur de ruimte en tijd. Ook in mijn eigen tuin bijvoorbeeld, daar laat ik de natuur lekker zijn gang gaan. Een pad en verder lekker veel planten, ik voeg er elk jaar wat aan toe, en als ik wat toevoeg dan is het er ook niet één maar gelijk heel veel van een soort, 20 of 40 planten in één keer. Waar het te donker of te licht is gaat het weer weg. Ik hoef er heel weinig aan te onderhouden, maar hij is altijd in bloei. Verder laat ik het een beetje zijn gang gaan. Ik heb dit principe vaker gebruikt. Mensen worden helemaal fanaat van hun tuin en gaan er dan veel aan doen. Dan zeg

ik altijd je mag er alles aan doen, maar wel op schaal dus als je iets toevoegt dan meteen heel veel en over de hele tuin spreiden. En als je er twee jaar niks aan doet is er geen man over boord. Dan wordt het uiteindelijk wel minder rijk, gaat het een het ander over woekeren. Je kan er heel veel aan doen, maar ook heel weinig. Sommige soorten overwoekeren heel erg, soms kan ik het ook niet overzien met de grondsoort, dan halen we het eruit. Of in juni bloeit er niks, dan bedenk ik iets. Je helpt de natuur een handje en laat het dan zijn gang gaan. Van groen is het heel belangrijk dat het leeft, dat je de seizoenen ziet. Anders kan je wel alles van steen maken'.

In 2006 was Van Gessel winnaar van de eerste Bijhouweprijs. Hij heeft dit echter niet als een keerpunt in zijn carrière ervaren. 'Het was heel bijzonder en ik voel me vereerd dat iedereen het zo goed vindt. Ik geniet ervan, neem het tot me, maar dan gaan we gewoon weer verder'.

Ook hoeft Van Gessel niet per se in het buitenland te werken. Wel voelt hij zich Europeaan. 'Design imperialisme, al die Europese bureaus die zich storten op China en Taiwan, ik heb daar moeite mee, dat is niks voor mij. Dat wij daar nu allemaal naar toe moeten vliegen en vertellen hoe het moet. Kijken ze allemaal tegen je op. Wat wij deden toen we politieke en economische imperialisten waren, doen we nu precies zo, alleen dan op design gebied. Laten we die mensen opleiden en zeggen hoe zij het kunnen doen, vanuit hun eigen cultuur. Het is heel jammer als we allemaal dezelfde cultuur gaan krijgen. Je wilt toch niet hetzelfde als in Seattle. Een andere cultuur, geeft andere ontwerpen en dat maakt de aardbol rijker'.

Tot slot vragen we wat hij de huidige generatie studenten graag mee zou willen geven. 'Rooted, proces, emancipatie. Maak daar gebruik van, dat is belangrijk als landschapsarchitect. Dat je iemand bent. Niet zeggen dat je er moet zijn,

maar je bent er gewoon. Vooral niet te snel op jezelf gaan ontwerpen. Nederland is heel klein. Ga naar buiten. Ik vind het altijd zonde als mensen jong zijn en al een bureau beginnen. Leer van anderen, vooral door te werken. Na je studie weet je net wat het vak is, maar dat moet je het nog gaan uitoefenen, dus ga samenwerken. Ga lekker hoppen. Ga vreemd. Het kan dat de liefde van je leven je liefde van de middelbare school is, maar dan heb je wel een voltrefeer. Ga lekker experimenteren. Wees jezelf, volg je hart. Wil niet iets wat niet bij je past. Kijk waar je goed in bent. Dat weet je niet meteen, probeer daarom dingen uit. Ga reizen. Wij zijn een beeldend vak dus ga heel veel bekijken en lezen. Ik heb het meest geleerd door te doen. Het is gewoon een heel leuk vak. Heel veelzijdig en iedereen vindt zijn niche. Er is zo'n rijkdom, dus doe vooral wat je het leukst vindt!'

Summary

Recently TOPOS visited Michael van Gessel, independent landscape architect. His career started in 1994, at bureau Zandvoort. After two years he changed this company for B&B. Here he stayed for 18 years, the last seven as the director. Eventually, with starting his own office he was able to design again in stead of managing others.

Space, rest and order are very important elements in his design. He is fascinated by making minor changes, restraining the interference of the landscape architect as much as possible and at the same time making the landscape more logical and readable.

In 2006 van Gessel was the first landscape architect ever who received the 'Bijhouwer' award for everything he contributed as landscape architect.

With pictures and photographs he illustrates several of his projects on his English website; www.michaelvanges-sel.com